

*М. Бруцька,
студентка,
Т. Григор'єва
кандидат. пед. наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ДРАМАТИКО-ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Зміни, що відбуваються в сучасному суспільстві, вимагають переорієнтації системи шкільної освіти на формування в учнів життєвих компетентностей, які дозволять їм орієнтуватися в сучасному соціумі, інформаційному просторі, на ринку праці, навчатися, виконувати соціально важливі завдання, реагувати на потреби часу. Освіта є потужним інструментом на будь-якому етапі життя, однак на початковому ступені навчання в школі її значення надзвичайно велике, оскільки саме в цей час молодші школярі починають формуватися як повноцінні особистості.

Згідно рекомендацій Державного стандарту України з англійської мови для загальноосвітніх навчальних закладів та Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти - усне мовлення повинно охоплювати такі сфери суспільного життя, як особисту, професійну, суспільну та освітню [2].

Варто взяти до уваги, що у XXI столітті освітній процес розглядається як суб'єкт-суб'єктна взаємодія, тобто він чітко орієнтований на потреби учня та розвиток його навчальної самостійності, вимагає формування у нього певних умінь та навичок. Таким чином, учень повинен стати активним учасником спілкування, здатним до реалізації особистих, культурних суспільно значущих та інших контактів. У той час вчитель виступає вже не в ролі того, хто лише подає інформацію та інструктує учнів (ретранслятор), а як рівноправний учасник процесу комунікації, який залучає учнів до творчої спільної діяльності за допомогою пошукових, особистісно-орієнтованих завдань, стимулює самостійну творчу діяльність учнів. Важливим залишається питання про застосування нових інформаційних технологій у школі. Це не тільки нові технічні засоби, але і нові форми і методи викладання, нові технології, новий підхід до процесу навчання.

Проблемі формування іншомовної усної мовленнєвої компетентності була присвячена чимала кількість праць, досліджень в різні часи. Так, дослідження вчених зосереджені на психологічних характеристиках учнів різного віку та їх врахуванні у процесі навчання усному мовленню (Г. Ю. Айзенк, Л. С. Виготський, Г. С. Костюк, О. О. Покатилова, Д. І. Фельдштейн, З. В. Юрченко), особливостях формування усної мовленнєвої компетентності, у тому числі у основній школі (Л. В. Калініна, І. В. Самойлюкевич, Т. Hedge, R. Ings, K. R. Harris, S. Hudelson), лінгвістичних особливостях усного мовлення (І. О. Зимня, Т. Я. Гнаткевич, М. В. Петрієнко, О. М. Пилип'юк). Питанням використання драматико-педагогічних технологій у навчанні займалися В.

Сілівон, С. Соломаха, Н. Карпинська, О. Запорожець, С. Русова, Сара Філіпс, які доводили, що театралізована гра вчить дитину перейматися думками, почуттями інших людей, виходячи за коло повсякденних вражень у світ людських прагнень і вчинків.

Проблеми навчання монологічного мовлення (ММ) стали предметом дослідження багатьох методистів (Шатілов С.Ф, Скалкін В.Л, Пассов Ю. І, Ніколаєва С.Ю. та ін.). Під монологічною мовленнєвою компетентністю (ММК), вони розуміють здатність реалізувати усно мовленнєву комунікацію у монологічній формі в життєво важливих для певного віку сферах і ситуаціях.

Монологічна форма мовлення виступає в чистому вигляді лише в певних видах діяльності, наприклад: промова доповідача, розповідь учителя або учня, про певну дію або подію, та ін. ММ тісно пов'язане з діалогічним, адже саме під час діалогічного мовлення, коли висловлювання одного із співрозмовників подається у розгорнутому вигляді, монологічна форма висловлювання набуває більшої розгорну тості саме у системі діалогічного мовлення. Слід відзначити, що належне ставлення до вивчення іноземної мови з самого початку шкільного курсу дає можливість використовувати іноземну мову як засіб спілкування на уроках, зокрема в процесі пояснення та закріплення нового лексичного та граматичного матеріалу. У навчальному процесі, який здійснює вчитель іноземної мови, виникає безперервний потік ситуацій спілкування, які можуть і повинні бути використані для комунікації за допомогою іноземної мови. Під час оволодіння ММ у школярів виникають певні труднощі, не лише при вивченні іноземної, але й при вивченні рідної мови. ММ, а тобто висловлювання учня, повинне бути: чітким, лаконічним, розгорнутим та мати свою завершальну думку.

ММК розуміється як здатність реалізувати усно мовленнєву комунікацію у монологічній формі в життєво важливих для певного віку сферах і ситуаціях відповідно до комунікативного завдання. Згідно з Загальноєвропейськими рекомендаціями, для реалізації комунікативних намірів користувачі /ті, хто навчаються, застосовують свої загальні компетенції разом з більш пов'язаною з мовленням, комунікативною компетенцією у вужчому значенні має такі компоненти: лінгвістичні компетенції; соціолінгвістичні компетенції; прагматичні компетенції [2]. ММК передбачає, що мовець уміє планувати, здійснювати і коригувати власну комунікативну поведінку під час породження та варіювання іншомовного мовлення в різних типах монологічних висловлювань відповідно до конкретної мети ситуації спілкування, мовленнєвого завдання й комунікативного наміру та згідно правил спілкування у цільовій національно- культурній спільноті.

Успішність формування ММК залежить від рівня розвитку вмінь у монологічному мовленні, сформованості мовленнєвих навичок, обсягу набутих і засвоєних знань про цей вид спілкування і динамічної взаємодії зазначених складників на основі загальних комунікативних здібностей. До компонентного складу ММК входять *загальні та спеціальні вміння*.

1. До загальних умінь монологічного мовлення відносяться: вміння комбінувати мовленнєві зразки згідно з комунікативним наміром і на основі

логічної схеми; уміння передавати зміст зразка зв'язного ММ близько до тексту, своїми словами, зі скороченням, з розширенням; уміння зв'язно висловлюватись при варіюванні опор (дається зміст і частково мовна форма, дається мовна форма, дається лише зміст); уміння зв'язно висловлюватись на основі комбінування декількох джерел інформації, наприклад, матеріалів різних текстів (з опорою на даний учителем зразок, без опори на зразок); уміння висловлювати власну думку і власне ставлення до предмета мовлення; уміння описувати картину (серію малюнків, діафільмів тощо); уміння переказувати різними способами сприйнятий на слух чи прочитаний текст; уміння робити повідомлення чи розповідь за темою, комбінуючи матеріал всередині одного чи декількох джерел інформації [4, 7].

До *спеціальних умінь монологічного мовлення* відносяться: уміння з'єднувати декілька мовленнєвих зразків, нанизуючи їх, на основі певної логічної схеми, наприклад: Хто це? Який він? Що робить?; уміння розпочинати висловлювання, викладаючи його основні частини, завершувати висловлювання; уміння досить повно висловлюватись відповідно до запропонованої комунікативної ситуації; уміння будувати різні композиційно – мовленнєві форми монологічного висловлювання (опис, розповідь, повідомлення); уміння відносно правильно, згідно з принципом комунікативної достатності, оформити своє висловлювання мовними засобами виучуваної мови; уміння оптимально використовувати мовний матеріал (лексичний, граматичний) певної теми, збагачуючи мовлення з урахуванням рівня навченості, року навчання тощо; уміння оптимально використовувати раніше вивчений матеріал даної теми, свідомо здійснюючи перенесення набутих знань, навичок і вмінь на нову ситуацію; уміння залучати для викладу певної теми матеріал суміжних тем, розширюючи і поглиблюючи її, комбінуючи і варіюючи матеріал за формою та за змістом.

Для здійснення успішної комунікації у монологічній формі учні повинні вміти користуватися стратегіями комунікативної діяльності. Комунікативні стратегії є засобами, які користувач застосовує для активізації своїх ресурсів, навичок і вмінь, щоб задовольнити комунікативні потреби у певній ситуації спілкування та успішно виконати комунікативне завдання у найбільш зрозумілий або найбільш економний спосіб, залежно від мети мовця.

У педагогічній та методичній літературі проблему використання драматико-педагогічних технологій у навчанні англійської мови розглядають Т.І. Олійник, А.І. Лозанов, Чарльз Куррак, Джеймс Ангер, Марк Крашен, Сара Філіпс, Галєб Гатєгно, М.З. Біболєтова, І.М. Верєцагіна, Г.В. Рогова, З.І. Никитєнко, В.О. Калінін. Користування драмою і драматичною діяльністю має певні переваги для вивчення іноземної мови. Це заохочує дітей говорити цією мовою, дає їм можливість використовувати рухи тіла і вирази обличчя. Драматична технологія включає дітей у взаємодію між собою через їх рухи, жести, емоції та мову.

Аналіз літератури показав, що уміння і бажання навчатися – це той фундамент, який має закласти вчитель. Тому перед кожним уроком він шукає відповідь на “вічне” запитання: як побудувати навчальну роботу, щоб вона викликала емоційне піднесення у дітей, неодмінно позитивно впливала на їхні

почуття і мислення, збагачувала їх? Як поєднати ситуації життя дітей, залучаючи всі органи чуття, жести, рухи, емоції з навчальним процесом? Таку відповідь дає впровадження драматико-педагогічних технологій у навчальний процес вивчення англійської мови учнів основної школи.

Сучасні дослідники звертають увагу на значний потенціал драматико-педагогічних технологій (С. Русова, Н. Водолага, В. Сілівон, Н. Карпинська, С. Роман, Р. Калько, О. Дацків), на думку яких, *драматизація* - «живий необхідний засіб розвитку мови й виховання», *засіб*, що формує в учнів цілеспрямованість, зібраність, взаємодопомогу та *метод викладання*, який забезпечуватиме активність творчих знань учнів; доводять, що драматизація вчить учня перейматися думками, почуттями інших людей, жваво мислити, щиро переживати події; розглядає драматизація; наголошують на впливі драматизації на розвиток виразності й образності мови учнів; підкреслюють, що драматизація активізує розвивально-творчі можливості учнів [1, 3, 4, 5, 6].

Отже, для розвитку навичок мовлення потрібно, щоб учні розмовляли якнайбільше і щоб їх мовлення в психологічному плані наближалось до природнього, тому потрібно створити всі необхідні для цього умови, зацікавити дітей, створити таку атмосферу, щоб діти не звертали увагу на перелічені вище недоліки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Водолага Н.В. Навчання розповідання дітей старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. О., 2001. 216 с.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання /наук. ред. видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. К.: Ленвіт, 2003. 273 с.
3. Карпинська Н.С. Сприймання дітьми літературних творів. Виразне читання вихователя. Гра-драматизація як засіб розвитку творчих здібностей дітей: Дошкільна лінгводидактика: хрестоматія / уряд. А. М. Богуш. Ч. 2. К. : Вища школа, 1999.
4. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. лінгв. ун-тів і фак. ін. мов вищ. навч. закладів/ Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. та ін./ під загальн. ред. С.Ю. Ніколаєвої. К. : Ленвіт, 2013. 590 с.
5. Роман С.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: Навч. посібник. К.: Ленвіт, 2005. 208 с.
6. Русова С. Розвиток мови дитини. К. : Освіта, 1996.
7. Сучасні технології навчання іноземних мов та культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах: Колективна монографія/ С.Ю. Ніколаєва та інші; за ред. С.Ю. Ніколаєвої. К: Ленвіт, 2015. 444 с.